

Conclusions

Lluís Ferrer (vicerector adjunt al rector)

Andreu Lope (director del Departament de Sociologia de la UAB)

Joaquim Molins (degà de la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia de la UAB)

Andreu Mas-Colell (conseller d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació)

Lluís Ferrer

Començarem la cloenda d'aquest seminari o d'aquestes jornades d'avaluació de la recerca en ciències socials. Ahir al matí i avui he estat a les sessions i crec que l'exercici que s'ha fet aquí és realment positiu, i m'agradaria que les conclusions, que el que hem treballat i discutit aquí ens arribés de manera estructurada, per poder-ho incorporar a l'Autònoma, per incorporar-ho a les nostres línies de polítiques, és a dir, a les nostres idees. Hi ha dos vicerectors d'investigació (el vicerector i la vicerectora) que necessitem avaluar el que fan els departaments i, en general, en la Comissió d'Investigació ens agradaria tenir un seguiment de l'avaluació que es fa. Un seguiment que sigui alguna cosa més que el que, per exemple, veiem ara de la captació de recursos que obtenim, però això té unes desviacions molt evidents, és a dir, un sol projecte de l'àmbit químic capta més recursos que trenta grups treballant, per tant, no és un indicador del tot fiable, això ja ho sabem en la distribució per àmbits, etc. Però volem treballar amb una cosa una mica més fina. ¿Per què? Això ho hem dit avui, això és qüestió de distribuir els recursos, perquè ens ajuda a tenir els recursos i col·locar-los adequadament i també perquè tenim una responsabilitat davant la societat que ens finança, de poder dir què fem en recerca. Aquesta Universitat ha fet un esforç molt gran per poder donar compte del que fem en docència, i saber exactament les hores que ha treballat cada professor, per això hem de tenir un mapa també del que fem en recerca. De fet, ahir comentava el senyor Barberà que hem crescut molt en plantilla de professors i que hem crescut bàsicament assignant els recursos per docència. De l'any 1990 al 2000 hem augmentat la plantilla de professors en un 50 %. De l'any 1985 al 2000 hem duplicat la quantitat de professors, aquest creixement no és lògic i ha de venir probablement per les noves assignatures, per les reformes dels plans d'estudis, és a dir, s'han d'introduir altres criteris i entre tots hem de ser capaços de trobar-los. Estic totalment d'acord en el fet que els investigadors i els experts són els que han de definir com es fa aquesta investigació, quins indicadors són els importants, no?

Això jo crec que no és discutible, però em sembla que sí que és bo que tinguem alguna cosa més que els diners que capta cada grup o cada àmbit a l'hora de dir quina és la recerca que es fa a l'Autònoma o la qualitat d'aquesta recerca. Perquè només tenint aquesta informació podrem definir polítiques que ens

facilitin que el creixement que volem continuï en una direcció acordada per tots, si no és difícil incidir en polítiques per recol·locar recursos, és a dir, polítiques que per nosaltres són molt importants..., doctorats..., hem de posar recursos al doctorat. Som la universitat que té més doctorats a Catalunya. Volem potenciar el doctorat..., o els idiomes, i volem potenciar la qualitat a la investigació.

És cert que hi ha una sèrie de problemes i que la paraula *avaluació* ja té un component de vegades agressiu, hi ha avaluacions que agredeixen, ja comentava l'altre dia l'últim llibre del Saramago, on surt un exemple clar d'avaluació agressiva; farem una avaluació, consultarem al mercat i a una sèrie de persones, i per molt temps s'ha dit «no, és que el mercat...» i en l'avaluació ha de haver-hi objectius..., el 40 % les compraria si fossin de colors..., el resultat?..., no volem seguir el mercat. És un fet que hi ha una avaluació agressiva, però també són possibles avaluacions que siguin més ben intencionades, és a dir, fem una avaluació comuna. Primerament, una societat que ens finança, que ens permet fer millor el que fem. I ja s'ha discutit, i jo no ho repetiré aquí, que no només hi ha una sèrie de problemes molt clars, i no només es compten diners, no només es pot comptar un tipus de recerca..., això és divers i complex..., un tipus de recerca que no només pot ser quantitativa, sinó també hi ha criteris qualitatius, però entre tots jo crec que ho hem de fer.

El que sí que m'agradaria seria que entenguéssiu que l'avaluació, almenys la que s'ha proposat, la que s'està treballant, no és una avaluació com la d'un centre comercial. És una avaluació ben intencionada, per fer millor el que fem. Dit això, a continuació dono la paraula a l'Andreu Lope, que és el director del Departament de Sociologia.

Andreu Lope

Faré una mena d'avaluació breu de les Jornades sobre l'Avaluació de la Recerca. Jo crec que és una avaluació, des de la perspectiva del Departament de Sociologia, àmpliament positiva, satisfactòria, sobretot des de les aportacions que s'han fet des de les taules rodones i encara més o igual de valuoses que les altres, són les aportacions procedents del debat que s'ha generat a partir d'aquestes taules, que ha estat força i força interessant.

Com un element que cal afegir per a la realització de les Jornades, jo destacaria la presència, no gaire nombrosa, però sí rellevant, de persones d'altres departaments de ciències socials i humanes a part del Departament de Sociologia, ja que quan es parla molt d'interdisciplinarietat jo crec que és important implicar-hi com a mínim persones d'altres departaments. Al llarg d'aquests dies hem parlat de qüestions, de models de referència generals europeus, estatals, del País Basc, d'avaluació de l'avaluació de la recerca. Hem parlat també dels criteris d'avaluació i hem parlat d'altres propostes alternatives que es fan des de l'àmbit de les ciències socials que comporten certa preocupació o cert rebuig, no en termes tan explícits, però sí certa preocupació pel que fa als criteris imperants en l'àmbit de l'avaluació de la recerca. Aquestes propostes alternatives, que tenen a veure també amb les crítiques que es fan als models imperants en avaluació de la recerca, seran una part que telegràficament resumiré com a principals conclusions, crec, dels avenços que s'han fet.

És cert que hi ha un ampli consens en el fet que sí que s'ha d'avaluar la recerca amb el qüestionament o com a mínim amb una reflexió, amb un parell d'interrogants sobre què s'ha d'avaluar en la recerca. Els interrogants tenen a veure amb dos elements fonamentals: el perquè de l'avaluació i el perquè condiciona el com. I més aviat, el que sabem és el com i no tan el perquè. Aleshores, els criteris de com s'avalua no estan tan clars. S'està avaluant la producció científica, s'està avaluant l'eficàcia productiva o s'està avaluant la possibilitat de crear premis i recompenses o sancions en funció de la producció o de determinat tipus de qüestions, no dic que s'estigui fent això, no se sap encara quin és l'objectiu fonamental per després aplicar-lo a qüestions concretes de l'avaluació. Aleshores, aquesta indefinició porta que el com encara sigui més concret.

En qualsevol cas, després d'aquest acord sobre el fet que l'avaluació és necessària, em sembla fonamental establir una definició dels criteris d'avaluació. Una de les crítiques ha estat centrada en la idea que aplicar els mateixos criteris per a totes les àrees científiques és, com a mínim, difícil i discutible. Hi ha criteris més o menys definits que s'apliquen a tots els àmbits sense tenir en compte les particularitats de cadascuna de les àrees. Acte seguit, com un element que cal afegir a aquest punt, s'indica un element de crítica reflexiva. Aquests criteris comporten un element molt rellevant que després diré i alguns comentaris escèptics, i que està bé que siguin escèptics respecte a la múltiple discussió entorn a les llistes, les revistes i altres aspectes. És a dir, una de les crítiques ha estat sobre el fet que l'avaluació de la recerca es basa sobretot en una llis-

ta, un una categorització de revistes científiques, unit a una altres elements, però aquesta era una de les crítiques fonamentals, i és una crítica que té a veure amb el model imperant en ciències socials, i que no recull totes les experiències investigadores.

Resumidament, també, cal dir que aquest criteri de publicació bàsicament en revistes com a criteri fonamental, no l'únic, s'identifica amb altres elements de crítica. Per exemple, és discutible que s'identifiqui la qualitat de la recerca amb el lloc de publicació o és discutible el simple fet de la categorització i jerarquització de les revistes que impliquen que la gent podrà adaptar les seves línies de recerca, les diferents línies de publicació, seguint aquestes revistes que estan situades al punt més alt de la jerarquia.

Finalment, cal ressaltar l'aplicació dels criteris per a la publicació en revistes específiques. Aquí hi ha exemples que han donat els diferents representants de les ciències socials. És a dir, a vegades s'apliquen els criteris i es dona una relació de revistes... Aleshores, únicament diria que és veritat, com han subratllat les dues persones que han intervingut en la sessió anterior, que centrar la discussió sobre l'avaluació de la recerca en el fet que una revista ha de ser al punt de dalt o al punt de baix em sembla surrealista o potser limitatiu pel que representa el fet que discutim aquestes qüestions seriosament. Jo estic d'acord amb això en part, però hi trobo un element de contradicció. Pot ser surrealista passar-se discutint dos dies sobre uns dels elements centrals en avalució de la recerca, sobre la categorització de les revistes, però el que és surrealista no és la discussió, sinó que precisament sigui aquesta la categorització de revistes. Per tant, som surrealistes en la discussió perquè surrealista és l'objecte de la discussió.

Acabo, a partir d'aquesta mena de crítiques autoreflexives, avaluant una sèrie de línies alternatives pel que fa a l'avaluació de la recerca en ciències socials. Algun bloc d'aquestes línies tenen a veure amb alguns dels elements de la tasca que fan els professors, que són docents i investigadors, i que no es tenen en compte ni en la docència ni en la recerca científica. A vegades, algunes d'aquestes tasques és discutible que formin part de labors de recerca o no, en altres períodes poden caure de manera més clara fora de la recerca. Es tracta de tasques que són difícilment homogeneïtzables per totes les àrees de ciències socials, i en alguns moments tenen a veure amb elements de difusió i de comunicació de l'activitat realitzada o amb altres qüestions. En qualsevol cas, s'ha insistit en la necessitat que juntament amb el calaix de la recerca es dona un altre calaix i uns altres mèrits que no sempre és viable que estiguin separats de la recerca. Dintre d'aquestes possibles alternatives al model d'avaluació, es parla també d'impulsar que la pròpia Universitat Autònoma adquireixi una dinàmica més clara de política pròpia, tenint en compte que l'Autònoma és l'entitat on estan més representades les institucions decisòries pel que fa a la recerca. En algun moment s'havia suggerit que l'Autònoma fes més explícites algunes de les línies de publicacions que té. També s'havia parlat sobre la possibilitat de tenir alguns mecanismes de finançament per publicar més fàcilment en anglès, no per arribar al mercat anglès, sinó que com a mínim un document elaborat en aquesta llengua necessita quasi sempre rectificacions o modificacions.

Finalment, dintre d'aquesta política pròpia de l'Autònoma d'avaluació de la recerca, haurien d'incorporar-se els nous elements crítics fonamentals dels quals es parla més. A més, cal tenir en compte aquells elements que són fonamentals en el que és la tasca investigadora de cada àrea. O sigui, aquestes tasques que s'hi incorporen en forma de llibre o capítols de llibre, que no siguin un element que estigui per sota d'altres en els mecanismes d'avaluació i que, finalment, de tot això en surtin alguns elements de reflexió per proposar alternatives a les llistes de revistes.

És probable que d'aquestes jornades surti un document de conclusions que no serveixi únicament per recollir les idees individuals de cadascú, sinó que es tracti d'un document més elaborat per part de totes les persones que han participat en aquestes jornades, i també estaria força bé que fos un document que permetés influir d'alguna manera en la política sobre la recerca i, fonamentalment, sobre l'avaluació de la recerca.

Joaquim Molins

Molt bé, he de ser molt breu, ja pensava ser breu i he d'expressar la satisfacció que sento de tenir el conseller a la Facultat i agrair-vos la presència a tots vosaltres que veniu de França o del País Basc. Per això volia fer una intervenció de satisfacció personal, ara que ja acabo els quatre anys de deganat, perquè hem estat capaços de generar qüestionament sobre aspectes en els quals alguns de nosaltres ja havíem participat, i que són els documents d'avaluació de la recerca d'aquesta universitat. I, per tant, hem complert part del que pot significar avui una facultat de ciències polítiques i sociologia. A vegades es diu que aquí hi ha pensament únic i que no genereu pensament crític. Em sembla que això és una demostració del fet que som capaços de qüestionar els paràmetres del funcionament de la nostra tasca, i per tant som una facultat que en aquests quatre anys en els quals jo he estat a l'equip amb unes certes tasques de coordinació, estem avaluant la titulació de Ciència Política, estem avaluant la titulació de Sociologia, estem contribuint a fer criteris per avaluar la investigació i, per tant, amb la idea que partim d'una situació determinada, volem ser millors, jo crec que col·lectivament podem estar contents del fet que la nostra facultat és autocrítica i reflexiva. Però jo crec que l'equip humà, que en definitiva, és el que marca una trajectòria, és l'important i justifica la nostra tasca. I, en definitiva, és important que haguem aconseguit incorporar una altra sensibilitat i ser, en aquest sentit, un cert referent, no sols respecte a la reflexió que fa cada àrea, sinó de convertir-ho en accions propositives, a partir de la voluntat de ser avaluats amb allò que considerem que podem millorar: el desenvolupament i l'avenç de la societat.

Andreu Mas-Colell

Moltes gràcies. És un gran plaer participar en aquesta cloenda que es realitza en aquest departament. Vull dir que és un departament crític i també he sentit que és un departament autocrític, i aquesta és una situació ideal. L'avaluació de la recerca és un tema molt difícil, ho sabeu tots prou bé, és un tema de tota manera absolutament inevitable per part dels que han de distribuir fons públics per a finalitats de recerca, i jo suposo que hi ha d'haver un acord universal en aquesta temàtica. Per tant, s'han de distribuir d'alguna manera i s'han de distribuir amb criteris.

La primera observació que pot ser controvertida, però que la faré, és que el concepte de qualitat existeix. No és un concepte absolut, no és una ciència, però jo diria que hi ha forces, en la física nuclear hi ha una certa correlació entre les avaluacions, i tots sabem que des de la física nuclear fins a la poesia tot canvia i de vegades els ordenaments de la correlació o consens dels avaluadors varien. Però partiré d'aquesta base:

- El fil orientador és que és qualitat amb *soroll*.
- El fil orientador d'una política de distribució de recursos ha de ser una combinació de recompensar i incentivar la qualitat, i no hi ha millor manera d'incentivar la qualitat que recompensar.

Quan tot això s'aplica a les ciències socials, cal especificar que les ciències socials són una àrea més difícil que la física o que la química. A nosaltres ens és fàcil dir-ho, però quan parles amb físics i químics te'n adones que tampoc és tan simple, perquè entre ells també hi ha models, també hi ha escoles. Des del nostre angle podem pensar que és més difícil. I ho és per moltes raons, però suposo que la més important és una: necessàriament les reflexions sobre les societats, les ideologies, i per tant el ventall ideològic és més present al món social que a la física. I també les ciències socials són més limitades geogràficament o reflexionen sobre les seves pròpies comunitats i molt del que tenen a dir és sobre aquestes.

Cal fer un esforç, llavors el que us puc dir és que es fusionaran els dos comitès avaluadors que hi havia: els avaluadors de les convocatòries i els avaluadors de tot el pla de recerca. I aquest canvi sempre representarà una oportunitat per intentar fer les coses millor. S'ha fet un esforç molt ampli, incloent les ciències socials, que de fet son a mig camí, els processos estan més avançats en economia o dret que en el cas de sociologia o ciència política, de fet perquè els processos són dinàmics i tot és revisable, i això em porta al tema de les revistes. Jo no sé si discutir si una revista és 3 o 4 és surrealista o no és surrealista..., potser sí que ho és. Però, en tot cas, el mateix fet que hi hagi acadèmics que ho discuteixin vol dir que és un tema extraordinàriament important, que no és un tema menor. Perquè l'alternativa a aquest surrealisme és el subjectivisme. La recerca no es pot avaluar preguntant-li a l'investigador què li sembla una recerca concreta, perquè la majoria dirà que és molt bona..., n'hi ha que no, eh?... però, en tot cas, el criteri s'ha de basar en altres aspectes.

Segurament en la mitjana del subjectivisme de moltes persones però també en l'entorn de publicació que no és ni de bon tros exclusiu, però em sembla que és important. El que tampoc no és correcte és fer valoracions de revistes com si vinguessin de Mart per la comunitat científica en qüestió. De fet, em sembla que en avaluació es té un criteri força relativista. Cal partir de la comunitat que existeix. No pots basar-te una llista i dir: «això és un element de qualitat, això és de classe 3, això és de classe 4». Em sembla que ha de ser el que digui el consens local. Si el consens és que hi ha dues revistes espanyoles de sociologia, la revista A i la revista B, i si pel consens de la revista A, la mitjana del consens diu que val el 60 % i la B diuen que val el 40 %, potser des de les administracions públiques es dirà que la A val un 70 % i la B un 30 %. Això estimularà a vendre la revista A més seriosament que la B, i la revista A amb el temps serà millor, la qual cosa comportarà un procés d'autoreforç que anirà creant indicadors consensuats de qualitat que discriminin. Vull dir, s'ha de partir de la comunitat que existeix.

L'últim que vull dir és sobre el context en què ens trobem que gira cap a la internacionalització. He vist que abans es parlava de la UE i es guiarà més o menys pels principis que he dit, però a escala europea. El resultat serà que les nostres revistes no sortiran ordenades a Europa de la mateixa manera com les tenim ordenades nosaltres, però potser amb el temps sortiran revistes nostres al nivell d'Europa. I Europa també tindrà, respecte als Estats Units, una certa preferència per desenvolupar una estructura pròpia de referències de publicació científica, i això, tant si ho volem com si no, ens ha de passar aquí. No al 100 %, però inevitablement ens passarà, entre altres aspectes perquè molts dels fons arriben d'Europa.